

סימן יד

פסקי דין ותש' קצרות

נושאים

1. פשיעה בגביית כספים

2. שיק שניתן לבטחון

1. פשיעה בגביית כספים

מבי"ס יצאו שלוש כיתות לטיול. כל מורה גבה את הכסף מהתלמידים מהכיתה שלו. שני מורים ערכו רישום, וע"פ אותו רישום כל התלמידים שבאותה כיתה שילמו. מורה אחד לא ערך רישום. כל הכסף ניתן לאחד המורים. ממנין סופי התברר שאחד התלמידים לא שילם (באופן שברור שהכסף לא אבד אצל המורה שריכז את כל הכסף), וכל ההורים טוענים ששילמו. ונשאלתי: א. אם יש על המורה שלא ערך רישום חיוב לשלם, אף שלא נאמר לו במפורש ע"י הנהלת בי"ס לערוך רישום. ב. מנין שהתלמיד שלא שילם היה מהכיתה של אותו מורה.

תשובה - למורה שגובה כספים יש דין שליח, והיה עליו להבין שחובתו לערוך רישום, ומדלא ערך, הרי הוא כדין שליח שפשע. דהנה בגמרא כתובות פה, א מבואר שאם שלח שליח לפרוע למלוה, והלך השליח ופרע לו הממון בטרם לקח השטר, וכעת מחזיק המלוה בשטר וטוען טענת סטראי על המעות ששילם, דחייב השליח לשלם למשלח הנזק שגרם באי לקיחת השטר. וכדקיי"ל בשו"ע חו"מ נח, א:

"ואם לא פרעו הלוה עצמו אלא שלחם ע"י שליח, בין שאמר לו קח השטר ותן לו המעות, בין שאמר לו תן המעות וקח השטר, חייב השליח לפרוע למשלח, חייב השליח לפרוע למשלח."

ובש"ך שם בס"ק ה הביא מבעל התרומות (ריש שער נ), דאם לא אמר לו ליקח השטר, אע"פ שאמר לו שחוב זה הוא בשטר, מ"מ השליח פטור, "דמצי אמר סבור הייתי שהיית סומך על אמונתו. וצ"ע מדברי הרא"ש שלא כתב שאמר לו לקחת השטר, כמש"כ הרי"ף "שקול שטרא" - עיין ברי"ף כתובות מב, ב בעמוה"ר. דברא"ש כתובות ח, ד, כתב רק אם הזכיר לו השטר בין בתחילה בין בסוף, חייב השליח, וז"ל הרא"ש:

"... והני מילי דאיזכר ליה שטרא או בתחילה או בסוף, דכיון דהזכיר לו השטר, איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיקח השטר תחילה."

אמנם נראה דבנדו"ד לא היה על ביי"ס לומר למורה לערוך רשימות. דבמלוח, כיון שיש מלוח בע"פ ויש מלוח בשטר, אם לא הזכיר לו השטר, לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה ליקח השטר. וכן לשיטת בעה"ת - אף שאמר לו שהמלוח בשטר, כיון שלא אמר לו ליקח השטר, אפשר שסבר שהלוח מאמין למלוח. אך בנדו"ד נראה דהוה למורה לאסוקי אדעתיה שבי"ס לא מאמין בזה לתלמידים, ואין את הסברא הנ"ל. וע"כ דין המורה כדן שליח שפשע.

וכאשר מורים אחרים ערכו רשימה, רגליים לדבר שהחסרון בא מהכיתה שלא ערכו רשימה, דהא קיי"ל דפנקס מדוקדק הוי רגליים לדבר ודנים על-פיו, עיין בתש"ה הרא"ש פו, א ובשו"ע חו"מ צא, ה, ועיין בש"ך צא, כד, ובנודע ביהודה (תנינא, חו"מ סי' טו), ועיין מש"כ בזה בח"ב סי' ה, א. וכאן גם הוי טענת המורה שלא ערך רישום כטענת איני יודע אם פרעתי את מה שהייתי חייב לאסוף, בעוד שכל המורים טוענים טענת ודאי שפרעו (ע"פ פנקס). ע"כ נראה דהמורה שלא ערך את הרישום חייב לשלם את החסר.

2. שיק שניתן לבטחון

שוכר נתן למשכיר שיק לבטחון. לאחר שיצא השוכר מהדירה, טוען המשכיר שהשוכר השאיר לו כיוור סדוק. השוכר טוען שהסדק היה עוד כשקיבל את הדירה לרשותו. המשכיר טוען שאין עליו חובת הוכחה, מאחר ויש בידו שיק לבטחון.

תשובה - אם ענין שיק הבטחון מוזכר בחוזה, יש לבדוק בחוזה על מה ולמה ניתן השיק לבטחון. בנדון שלפנינו הוזכר בחוזה בזה"ל: "השוכר ימציא למשכיר שיק פתוח, להבטחת חיוביו כלפי המשכיר". אחד מחיובי השוכר כלפי המשכיר הוא החזרת הדירה בשלמותה. אמנם נראה שהשיק ניתן רק למקרים בהם יש על השוכר חיוב ודאי, והשוכר אינו בנמצא לשלם. או במקרה והשוכר לא יפרע למשכיר את שכר הדירה. והיינו במקום שיש חיוב ודאי. אך לענ"ד אין בשיק כדי להטיל את חובת ההוכחה מהשוכר למשכיר בגין גרימת נזק, כאשר קיימת הכחשה בין השוכר למשכיר אם נגרם נזק. כאשר השיק ניתן במפורש לביטחון, הרי שהוא נועד להבטחת תשלום כשיש חיוב ודאי, ואין בכך מוחזקות כדי שנאמר שהשוכר הוא המוציא ועליו הראיה. כדי ליצור מצב בו חובת ההוכחה תהיה על השוכר, על המשכיר לציין במפורש ששיק זה ניתן למטרת מוחזקות (ולא למטרת ביטחון גרידא).

ואף שהוא תפוס כעת בשיק, מ"מ כיון שהשיק בא לידו לבטחון, דמי למי שהיה בידו חפץ של חבירו בשאלה או בפקדון קודם שנולד הספק, דלא מיקרי תפיסה וברשותא דמרא קמא איתא, עיין בכללי התפיסה לבעל הנתיבות כלל יב, ועיי"ש בביאורים. מה עוד שבשיק אינו תופס גוף הממון רק השטר, ובתפיסת שטר לא מהני למחשבי תפוס, כאשר אינו יכול להכחיש שהשטר בידו לבטחון. ואם יכול להכחיש, צ"ע אם מהני מיגו בכהאי גוונא.

וכן נראה שאסור למשכיר לגבות את סכום הנזק ע"י הפקדת ההמחאה בבנק, דכיון דאינו יכול לברר שהוא חייב לו מדינא, לא מצי למיעבד דינא לנפשיה, וכמבואר בשו"ע חו"מ סי' ד. ואף שהסמ"ע שם בס"ק ב התיר תפיסה בלא עדים גם כשאינו יכול לברר, ועיין בנתיבות סי' ד בחידושים ס"ק ד, מ"מ נראה דבשיק שיש רישום בבנק מי גבה את השיק ולמי ניתן הכסף, חשיב כתפיסה בעדים. וע"ע בש"ך בתוקפו כהן סי' קטו. וע"כ נראה דבנדו"ד דלית ליה מיגו, אינו רשאי לתפוס.

ובמקרה ונולדה הכחשה בין המשכיר לשוכר אם פרע לו עבור חודש השכירות,

נראה דכאשר יש ביניהם חוזה שכירות בו מתחייב השוכר לשלם למשכיר כו"כ כל חודש, הוי כמלוה בשטר וחובת ההוכחה היא על השוכר, ועליו לקבל שובר או לפרוע בעדים. ואם לא יוכיח, יוכל המשכיר לממש את שיק הבטחון שבידו. אך מצד שיק הבטחון, נלענ"ד דלא חשיב כמלוה בשטר, כיון שאינו אלא לבטחון וכנ"ל.

מסקנות

- 1א. שליח שפרע למלוה ולא נטל את השטר, וכתוצאה מכך יש ללוה נזק שטוען המלוה טענת סטראי, חייב לשלם הנזק.
  - ב. דין זה הוא דוקא באמר לו הלוה לקחת את השטר, אבל אמר לו שהחוב בשטר ולא אמר לו ליטול השטר, י"א שהשליח פטור.
  - ג. מורה שאוסף כסף מהתלמידים, אם לא ערך רשימות של הנותנים, אף אם לא קיבל הוראה כזו מהנהלה, חייב לשלם בנמצא חסר.
  - ד. פנקס מדוקדק הוי רגליים לדבר ודנים על-פיו.
- 2א. אין בשיק בטחון כדי להטיל את חובת הראיה ממחזיק השיק לנותנו.
- ב. יכול אוחוז שיק בטחון להפקיד את השיק בבנק, דוקא אם יכול לברר שהוא חייב לו מדינא.